

Một Thời Bát Nháo

Nguyễn Đình Cống

11 - Vài Ba Chuyện Vui hoặc Nhí Nhố

Chuyện 1: Được xuất đầu lộ diện.

Hiện nay việc đi ra nước ngoài tuy là bình thường, nhưng cũng có một ít éo le. Vài người bị lệnh truy nã vẫn ung dung đi trót lọt, trong lúc có một số chuẩn bị lên máy bay thì bị thu hộ chiếu, tạm mời về nhà nghỉ ngơi. Trước thời mở cửa việc đi nước ngoài là một đặc quyền. Người nào không được ban phát đặc quyền ấy, muốn ra nước ngoài đành phải đi trốn, vượt biên. Đối với các « trí thức loại 3 » việc được ra nước ngoài để học tập hoặc thi thố chỉ là mơ ước hão huyền. Ngay cả những trí thức loại 1 và 2, được đi học hoặc nghiên cứu ở nước ngoài thì chỉ cốt cho xong việc rồi về, không được phép có quan hệ cá nhân với bất kỳ bạn bè người nước ngoài nào cả.

Trong tình hình đó việc các trí thức loại 3 được Nhà nước cho phép đi làm chuyên gia, được chính thức ra nước ngoài, được xuất đầu lộ diện là một niềm vui lớn. Những người đó, về lý lịch hơi có vấn đề vì dính dáng đến thành phần xuất thân hoặc một ai đó, một việc gì đó bị nghi ngờ, còn năng lực chuyên môn của họ đều thuộc loại giỏi trở lên. Phần lớn họ đã tự học, tự nghiên cứu để bảo vệ luận án tiến sĩ, có các công trình nghiên cứu có giá trị. Trong số người quen của tôi có thể kể ra một số như Lều Thọ Trình, Lê Văn Mai, Vũ Công Ngữ, Lê Đức Thắng, Đoàn Như Kim, Đoàn Định Kiến, Hoàng Văn Quý. Các bạn ấy ra nước ngoài như chim sổ lồng và nhiều người đã nhờ đó mà đặt được các quan hệ tốt đẹp với đồng nghiệp quốc tế.

Chuyện 2: Những người ăn theo

Tạm xem vợ hoặc chồng của các chuyên gia là người ăn theo. Trong số đó nhiều người rất muốn đi nước ngoài nhưng chưa có dịp. Từ hè năm 1987 một vài chuyên gia đã tìm được cách để đón người ăn theo sang Liên xô và Đông Âu. Đến hè 1988, việc này đã trở nên tương đối phổ biến khi mà đất nước đã mở cửa một thời gian. Một số đã rất thích thú, hăng hái cho chuyến đi, đó là những người có tính cách hướng ngoại. Nhưng cũng có nhiều người không hề muốn đi, họ là loại người hướng nội, họ ngại đủ chuyện, từ việc không thạo ngoại ngữ, chưa quen đến chỗ lạ lẫm đến việc phải xin giấy tờ, khai báo. Tôi đã gặp một số bà còn tham gia buôn lậu và làm cửa vạ quốc tế. Xin kể vài chuyện.

Sáng hôm đó tôi ra sân bay Mạc Tư Khoa đón vợ nhưng không đón được. Một bà người quen báo cho biết tôi dự định đi cùng nhóm với bà, nhưng vì lý do nào đó mà phải chằm lại 2 ngày. Tôi định quay về thì có một người đến chào, hỏi tôi có phải là thầy Cống ở Đại học Xây dựng không, rồi tự giới thiệu: «*Em tên H, vợ của anh Trần, bạn anh. Em xuống đây chỉ để đợi chuyển máy bay đi Ba Lan vào chiều hôm sau, anh Trần đang ở Ba Lan. Em có chút việc, nhờ anh giúp cho được thì quá tốt*». Thì ra H mang sang một số hàng để giao cho người quen ở Sứ quán tại Mạc Tư Khoa nhờ bán. Thế nhưng hàng để trong va ly hành lý đã được cất giữ tạm trong kho của sân bay. H nhờ tôi giúp lấy ra số hàng ấy, sau đó dẫn đi gặp người quen để giao hàng. Một công việc khá vất vả, tôi cũng đang rảnh nên hứa giúp đỡ. Phải nghĩ ra mẹo để vào được kho hành lý, thuyết phục người giữ kho tìm được va li và cho mở ra để lấy hàng (phải dờ trò biểu xén). H đem theo cậu con trai khoảng 10 tuổi. Lấy được hàng, tôi dẫn hai mẹ con đến Sứ quán gặp người quen. Giao được hàng xong H quá mừng. Trời đã về chiều, tôi đưa mẹ con H về khách sạn sân bay, hẹn nếu hôm sau không có việc gì đột xuất tôi sẽ đến dẫn hai mẹ con đi xem một vài nơi trước khi lên máy bay đi tiếp đến Ba Lan.

Hôm sau tôi lại ra sân bay, lần này đón được vợ. Trên chuyến bay, vì lơ ngơ, không biết tiếng, khi máy bay dừng lại ở Ấn Độ bà nhà tôi đã làm máy bay cất cánh chậm mấy phút. Nguyên do là sau khi ngồi nghỉ một lúc ở phòng đợi, một cô người Việt rủ bà ấy vào phòng vệ sinh. Khi 2 người đi ra thì phòng đợi đã không còn ai, mọi người đã lên máy bay trở lại. Kiểm hành khách thấy còn thiếu 2 người, trong lúc 2 người này đang hoảng hồn, không biết đi theo đường nào, không biết hỏi ai. Tiếp viên hàng không tìm được 2 người trong phòng đợi, hai bên cùng nhau nói nhưng không ai hiểu ai.

Bà nhà tôi cũng mang sang một số hàng, chủ yếu là rượu thuốc Sâm Quy Tinh. Bán được số hàng ấy, nhờ người mua hàng gồm tủ lạnh Xa Ra Tốp và xe máy Min Khor (Minscor), đóng chung thùng, gửi về nước.

Chuyện 3: Làm xiếc ở sân bay Mạc Tư Khoa (MTK)

Nghỉ hè 1987 tôi mua vé máy bay qua MTK về Hà Nội. Ngày đi từ MTK chưa đăng ký trước, cứ tưởng rằng đơn giản. Định nghỉ lại chơi 5 ngày thăm bạn bè. Hôm sau đi đăng ký máy bay thì được báo đã hết chỗ trong vòng 10 ngày. Tôi hoảng quá, đi nhờ anh cháu, nó bảo: “Cậu cứ yên chí, muốn đi ngày nào cứ bảo, để cháu lo, ngày ngày mai cũng được, máy bay ngày nào chẳng thừa chỗ.” Tôi hỏi, thế nhưng nơi đăng ký người ta khẳng định đã hết chỗ trong 10 ngày. Nó bảo họ nói gì kệ họ.

Hôm sau tôi đến chơi với anh bạn Hoàng Như Tầng đang làm nghiên cứu sinh. Tầng nhờ tôi một việc, anh nói: «*Anh Nguyễn N K đang ở Kiev có nhờ em tìm cách gửi về nhà ở Hà Nội một gói thuốc, nghe đâu gia đình đang rất cần. Em đã gửi nhờ 3 người mang về nhưng không qua được Hải quan, cả 3 lần đều bị trả lại, chẳng là Liên xô cấm hành khách mang thuốc chữa bệnh ra nước ngoài. Lần này nhờ anh, may ra*». Tôi nhận gói quà, và dặn Tầng, hôm tôi đi phải ra sân bay tiễn, để nếu lỡ bị trả lại thì cầm về.

Lúc bị khám xét hành lý ở sân bay tôi đã làm xiếc nên qua mắt được Hải quan, mang được thuốc về. Sau khi soi vali bằng máy họ bảo: «*Hành lý của ông có chứa nhiều đồ cấm, không thể mang đi được*». Tôi nói rõ ràng, chậm rãi bằng tiếng Nga: «*Đúng, trong vali tôi có nhiều thứ đặc biệt nhưng không có một thứ nào là hàng của Liên xô. Tôi làm chuyên gia tại Angiêri, chỉ quá cảnh qua MTK. Các ông xem hộ chiếu và vé máy bay thì rõ. Bây giờ tôi mở vali để các ông xem từng loại*». Tôi mở vali, lần lượt cầm các thứ lên và xướng như người bán hàng rong: «*Đây là mấy hộp bút vẽ Rotring, của Tây Đức, đây là vải xoa của Pháp, mua về cho các bà phụ nữ may quần, đây là các hộp bút máy, hàng Trung quốc, đây là hộp quả Chà là, của vùng Bắc Phi, đây là mấy hộp sửa, sản phẩm Angiêri...*». Tôi cứ từ từ, chậm rãi giới thiệu, họ vội dục: «*Thôi được rồi, đóng lại, chuyển đi*». Khi tôi đi qua chỗ kiểm tra hộ chiếu, sau khi xem đi xét lại chẳng thấy gì, chiến sĩ cảnh sát hỏi: «*Có còn đồng Rúp lẻ nào mang về không*». Tôi hỏi lại: “*Hỏi để làm gì.*” Trả lời: “*Hỏi chỉ để xin, nếu ông có còn đồng rúp lẻ nào, mang về chẳng để làm gì, cho tôi xin (nói nhỏ chỉ vừa nghe)*”. Tôi bảo: “*Thế thì được, và rút túi đưa cho những đồng rúp còn lại để nhận một lời cảm ơn thầm thì.*”

Sau này được nghe anh Tầng kể lại sự hồi hộp theo dõi, khi tôi đặt va li lên băng chuyền anh mới thở phào, trở về. Khi về Hà nội tự tôi mang quà đến nhà anh N K ở phố Nguyễn Thượng Hiền với hình dung gia đình sẽ rất mừng rỡ tiếp tôi. Thế nhưng tôi đã quá thất vọng vì sự thờ ơ, lạnh nhạt đến khó hiểu.

Chuyện 4: Lạc đường

Trong những lần đi chơi ở Đông Âu tôi có 2 lần bị lạc, nhớ đời.

Lần 1 ở Ba Lan. Tôi ở với người quen trong ký túc xá, hàng ngày đi chơi các nơi, tối về ngủ. Đường đi, lên xe buýt số 38, tôi sẽ nhận ra bên cần xuống để đi bộ về. Hôm đó, Phạm Minh, một cậu bạn trẻ dẫn đi chơi đến khá khuya, định dẫn tôi về, tôi nói chỉ cần đưa đến xe 38 tôi sẽ tự về được. Ngay lúc đó cậu bạn nói: A xe 38 đây rồi, anh lên nhanh đi, chúc ngủ ngon. Tôi ngồi 1 lúc, ước tính xe đã đến gần nơi cần xuống, tôi bắt đầu quan sát bên ngoài để nhìn đường. Nhưng sao thế này, không nhận ra dấu hiệu đã biết nào cả. Xem lại thì không phải 38 mà là 33. Đã lên nhầm xe. Lúc này xe đã ra khỏi thành phố, đang chạy ở vùng ngoại ô. Tôi lập tức xuống xe để đi xe 33 ngược trở lại. Nhưng không còn chuyến nào nữa. Một mình giữa đồng không mông quạnh, lúc nửa đêm, không biết tiếng Ba Lan, mà có biết cũng không có ai mà hỏi. Đứng bên đường vẫy xe để đi nhờ vào thành phố. Mấy lần vẫy không được. khoảng nửa giờ, may có 1 tắc xi. Lên Tắc xi, dùng tiếng Nga và Pháp, lái xe không hiểu, mà tiếng Anh thì tôi chủ yếu dùng để đọc sách chuyên môn, còn nói chưa thạo lắm. Thế mà cũng giải thích được cho lái xe chở vào thành phố, đi theo tuyến xe 38, tôi sẽ nhận ra chỗ cần xuống. Về đến chỗ ở đã hơn 2 giờ sáng. Mới hơn 5 giờ Minh đã đến gõ cửa, thấy tôi cậu ta mừng quá, nói rằng hôm qua, khi xe buýt vừa chạy cậu ta nhận ra đã nhầm, lúc đó vội tìm tắc xi để đuổi theo, nhưng tìm mãi một lúc không có, đành trông chờ vào sự giúp đỡ của Chúa và tài xoay xở của tôi. Suốt đêm cậu ta lo quá không ngủ được, chờ trời sáng là vội đến chỗ tôi.

Lần 2 ở Hung. Tôi đang ở Bungari, mua vé máy bay sang Hungari, đã đánh điện cho 2 bạn trẻ Nguyễn Văn Chu và Hoàng Quang , đang làm nghiên cứu sinh , ra sân bay đón. Thế nhưng vì có hiểu nhầm lúc dùng tiếng Pháp để giao dịch khi bán vé mà khi tôi đến sân bay thì chuyến bay đã cất cánh hơn 1 giờ trước. đành phải ở lại, bay vào sáng hôm sau. Chẳng hiểu ngại hoặc gặp khó khăn gì mà tôi không gửi điện tín, báo lại chuyện đó cho Chu và Quang, tôi nghĩ rằng đã có địa chỉ thì có thể tìm được. Đến sân bay của Hung, nếu gọi tắc xi, đưa địa chỉ thì có thể được chở đến nơi. Nhưng có khả năng phải chi một khoản tiền lớn. Tôi nghĩ ra mẹo tiết kiệm bằng cách đi xe buýt vào trung tâm thành phố, sau đó đi tắc xi. Không biết tiếng Hung, nhưng rồi cũng hỏi được xe nào vào thành phố. Lên xe rồi nhưng cứ bần khoản, lỡ ra xe chạy không đúng hướng yêu cầu thì sao, vì chạy đã khá lâu mà chưa thấy phố xá sầm uất. Khi tôi đi tắc xi tìm đến nhà Nguyễn Văn Chu, sau khi mừng rỡ gặp nhau thì bị trách quá chừng vì 2 bạn trẻ đã rất lo lắng, không phải vì mất 1 buổi đi đón hụt ở sân bay mà sợ tôi gặp rắc trở nào đó nguy hiểm.

Chuyện 5: Đổi tiền

Tôi cùng Ngô Phú An đang ở Ba Lan. Cần đổi tiền. Các cửa hàng đổi 100 Đô la được 95 đến 96 ngàn Zlôti, trong lúc ngoài chợ hoặc dọc đường phố có thể đổi được 100 ngàn. Tôi rủ An ra chợ. Có người hỏi đổi tiền với giá 100 ngàn. Tôi đồng ý, rút ra tờ 100 Đô, đưa cho người ấy xem rồi lấy lại, đưa cho An cầm, dặn An chỉ giao Đô sau khi tôi nhận đủ tiền Zlôti đút vào túi. Người đó đưa tôi 1 xấp tiền, nói là đúng 100 tờ loại 1000. Tôi đếm, chỉ có 98 tờ. Người ấy nói xin lỗi, đã rút 2 tờ mà không nhớ, hẳn lấy ra 2 tờ 1000 và xin tôi lại xấp tiền để bổ sung vào cho đủ số 100 tờ. Hắn cầm 2 tờ, ghép vào xấp tiền và đưa lại cho tôi. Tôi bảo là để đếm lại lần nữa cho chắc chắn và bắt đầu đếm. Thế là thằng cha ấy giật ngay xấp tiền trong tay tôi, nói công an đến kia và lủi mất. Thực ra gói tiền mà hắn vừa đưa lại đã bị tráo, chỉ có vài tờ tiền ở bên ngoài, bên trong toàn là giấy. Lần này nhờ có hiểu biết mà tránh được vụ lừa đảo.

Chuyện 6: Mất chì còn chì

Trong mục về buôn lậu tôi đã kể chuyện bị tạm giữ một túi du lịch chứa đầy hàng tại Hải quan sân bay Angiê. Lần về nước cuối cùng vào tháng 11 năm 1989, chúng tôi có một số người cùng đi và có một bạn trẻ từ Sứ quán đi tiễn (Tôi tạm gọi anh bạn SQ, anh đi tiễn để nhân dịp gửi quà về gia đình). Tôi kể cho anh biết câu chuyện tôi bị giữ hàng và nhờ anh giúp. Anh nhận lời. Kế hoạch của tôi như sau : Tôi để sẵn một túi du lịch (túi A) giống với túi bị giữ(túi B) tại mép lối đi ra phòng đợi lên máy bay. Tôi đem giấy tạm giữ vào kho, nhân lại túi B. Trên quai túi đó có kẹp phiếu của HQ. Tôi xách túi B đi qua chỗ đã để túi A và đánh tráo, gỡ phiếu từ túi B, gắn vào túi A, để túi B lại và xách túi A , trong đó đã giấu một số thuốc, đi tiếp , qua cửa kiểm soát để vào phòng đợi. Tôi nhờ anh bạn SQ xách túi B về, xin biểu anh một phần 5 số hàng còn trong đó, còn bao nhiêu anh tìm cách chuyển cho anh Đào Văn Thường đang ở Chlep, tôi sẽ nhờ anh ấy bán hộ. Kế hoạch được thực hiện trôi chảy, đúng theo dự kiến. Chỉ có chuyện là khi bị thu giữ là một túi du lịch căn phòng, khi nhận lại chỉ còn hơn một nửa. Thôi thì của đã đổ đi, hót lại được bao nhiêu tốt bấy nhiêu. Mất chì, còn giữ được một phần chì. Bạn Thường đã bán hàng và đem về cho tôi 140 đô la.

Chuyện 7: Ra oai với cánh sát

Sân bay MTK, một ngày tháng 11 năm 1989. Khi tôi và GS Ngô Phú An đến thì thấy quang cảnh vô cùng nhộn nháo. Ở chỗ lối vào chung để đăng ký lên máy bay hàng trăm người Việt chen lấn, xô đẩy. Họ, một số là lao động về nước, số khác là người đi tiễn. Trong lúc đang loay hoay, tôi nhìn thấy có một lối đi khác, gần đó, gồm khoảng gần 20 thanh niên nam nữ người Việt, xếp hàng trật tự, do một người Nga lớn tuổi phụ trách. Tôi dặn bạn An cứ giữ chỗ ở lối vào chung để tôi sang bên đó xem sao. Đến nơi tôi gặp vị người Nga, nói rằng tôi là giáo sư, đi công tác ngang qua, xin ông đứng nhờ cùng đoàn để ra cửa. Ông ta nhìn tôi gườm gườm, không nói gì cả mà đi gặp cánh sát giữ trật tự (CS) . Khi hai người, ông ta và một CS cao lớn, trở lại, tôi đoán ông ta nhờ CS đến đuổi tôi đi chỗ khác. Tôi thấy anh CS bước đi hùng hổ hướng về phía tôi đứng. Khi anh ta còn cách khoảng 5 m tôi nói to bằng tiếng Nga, dùng câu mệnh lệnh : *Đứng lại ! Dừng ngay lại !* Sau đó với một giọng từ tốn, chậm rãi tôi nói : *« Chớ vội vàng kéo Bộ Ngoại giao phải can thiệp. Trước khi hành động hãy nhìn xem cái gì đây. Trước hết là mái đầu tóc bạc, chứng tỏ tôi là một người lớn tuổi. Xin đừng đánh đồng tôi với các đồng bào tôi đang chen lấn, xô đẩy nhau ở hàng bên kia. Tôi là một giáo sư, nhân dịp đi công tác, tôi*

được mời ghé qua MTK thăm vài người bạn Nga, cũng là các giáo sư. Còn đây là Hộ chiếu công vụ, đây là vé máy bay, nhìn kỹ xem, vé này được mua ở Pháp, bằng tiền đô la chứ không phải mua ở MTK. Tôi chưa thấy chỗ vào riêng dành cho khách VIP nên đề nghị với ông này, mà tôi đoán là người có trách nhiệm, để tôi cùng đi với đoàn. Xin các ông đừng vội mà bị nhầm ». Anh CS không nói gì, lặng lẽ bỏ đi. Ông người Nga cũng không nói gì. Trong lúc tôi nói chuyện và anh CS bỏ đi, các bạn người Việt theo dõi và tỏ ra thích thú với việc có người Việt Nam dám mắng CS Nga. Tôi vẫy gọi anh An sang cùng với tôi đi ở hàng ưu tiên.

Đó là chuyến đi cuối cùng kết thúc 3 năm tôi làm chuyên gia giáo dục ở Châu Phi.

(Tạm kết thúc - MỘT THỜI BÁT NHÁO)